

הדלקת נר שבת וחנוכה לאורח בבית בעל הבית

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין

ליל שבת קדש פרשת מקץ שבת חנוכה תשע"ח

משמע שזו חובה דוקא בבית, שהרי עיקר החובה היא לכבד את השבת ולענגה וכדי שלא יכשל בעץ ואבן, ומה לי אם נמצא כעת במדבר וחשוך לו או שנמצא בביתו, והפשטות היא שחובת הדלקת נר שבת היא בכל מקום שנמצא וסועד את סעודת השבת, שאז מקיים כבוד ועונג וכן מדליק שם נר שלא יכשל בעץ ואבן, ומש"כ הרמב"ם לשון "בבתיהן" י"ל שדיבר בהווה שבני אדם נמצאים בבתיהם בשבת קדש.

ואף למאי דנקטו שבנר חנוכה בענין בית, שאני נר חנוכה שזו צורת המצוה לפרסם את הנס על פתח ביתו, וכזה י"ל שאם אין לו בית אינו חייב בהדלקה, אבל בנר שבת שסיבת חיובו הוא מטעם אחר מסתבר טפי שאינו צריך לבית כלל.

המתארח בשבת חנוכה באופן שלן בבית אחד ואוכל

בבית אחר

ח. וכך גם נקטינן לדינא בגוונא שאדם נמצא בשבת חנוכה מחוץ לביתו, ולן בבית חברו ואילו את סעודתו אוכל באולם וכדומה, שמקום הדלקת נר חנוכה היא בבית שלן שם ואילו הדלקת נר שבת היא במקום שאוכל שם. והטעם בזה כיון שמקום הדלקת נר שבת נקבע לפי מקום אכילתו ואילו נר חנוכה לפי מקום לינתו [ואף שמקום פיתא הוא העיקר לקבוע את מקומו, שאני הכא שאין האולם שבו הוא אוכל חשיב מקום קביעות כלל לגבי הדלקת נר חנוכה כיון שאינו לן שם].

ט. מבואר בדברי הרמ"א סי' רס"ג ס"י שאף שמדליקין בכל המקומות החשוכים אבל את הברכה מברכין במקום שסעודים בו וז"ל ועיקר ההדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השולחן ולא בשאר הנרות שבבית, וביאר במשנ"ב ס"ק מ"ה היינו שיברך עליהן ולא על שאר הנרות, לפי שעיקר המצוה לכתחילה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה עליהן.

הדלקת נר שבת למי שגר בסמיכות לבית הוריו

ואוכל עמם וישן בביתו

י. והנה לפי זה יש לדון במי שאוכל בבית אחד וישן בבית אחר, וכגון מי שגר בסמיכות להוריו ואוכל סעודת ליל שבת בבית הוריו וחוזר לישון בביתו, היכן המקום הראי להדליק בו [מבלי להיכנס לנידון של תוספת אורה שבסעיף ח], ולכאורה הרי זה כמי שיש לו ב' בתים סמוכים בחצר אחת שבבית אחד אוכל ובבית שני ישן, ששורת הדין שיברך בבית שאוכל שם, וא"כ ה"נ מי שישן בבית אחד ואוכל בבית אחר הרי זה לשבת זו כמי שיש לו ב' בתים, ששורת הדין שמברך בבית שבו הוא אוכל.

הדלקת נר שבת באורח שאינו סמוך על שולחן בעל

הבית

א. יש לעיין מה דינו של אורח שאינו סמוך על שולחן בעל הבית לגבי הדלקת נרות שבת ונרות חנוכה, דין זה לא התפרש די הצורך בדברי הפוסקים ויש לדון בדבר הן לגבי נרות שבת והן לגבי נרות חנוכה.

ב. שורש הנידון הוא בדברי הגמ' שבת דף כ"ג ע"א שרבי זירא בעודו בחור השתתף בפריטי בהדלקת נר חנוכה של בעל הבית, וחזינן שאכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו כשאר בני הבית שנפטרים בהדלקת נר חנוכה של בעל הבית, וכביאור הרא"ש בסוגיין שהחידוש בדברי הגמ' שאכסנאי חייב בנר חנוכה הוא, דאינו יוצא בנרו של בעל הבית דלא הוי בכלל נר איש וביתו. עוד התחדש בגמ' שכאשר חייב בהדלקת נר חנוכה יכול לצאת את חובתו גם מבלי שמדליק בפועל נר חנוכה אלא משתתף בפריטי עם בעל הבית.

ג. וכתבו הפוסקים ריש סי' תרע"ז שדין זה שאינו יוצא בהדלקת בעל הבית הוא רק באכסנאי אבל אנשי ביתו הסמוכים על שולחן פטורים מהדלקת נר חנוכה דהוה בכלל נר איש וביתו ורק אם רוצה לקיים דין מהדרין מדליק נר בפני עצמו.

ד. ויש לעיין מה דינו של אכסנאי בנר שבת האם חייב להדליק נר שבת בעצמו [או עכ"פ להשתתף בפריטי] או שמא נטפל הוא לבעל הבית ויוצא בהדלקתו.

ה. והנה מנהג העולם שכאשר אדם נשוי מגיע לשבת לבית אחר, אשתו מדלקת נרות שבת בנוסף להדלקה של בעלת הבית, ויש לעיין בטעם הדבר וכדלקמיה.

האם בעינין בית להדלקת נר שבת

ו. בראשונה יש לברר מה המחייב של הדלקת נר שבת, האם בעינין שיהיה לו בית או שמא גם אדם הנמצא במדבר חייב להדליק נר שבת. והנה גבי נר חנוכה דנו הפוסקים האם יש חובת הדלקה כאשר אדם נמצא בדרך ואין לו בית וכגון הנמצא בשדה או הנוסע בקרון וכדומה. ודייקו מלשון הרמב"ם פ"ד מחנוכה ה"א מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק, וכן מלשון תוס' סוכה דף מ"ו ע"א ד"ה הרואה שנתנו טעם להא דתיקנו רבנן ברכה על מי שרואה נר חנוכה משא"כ בשאר מצוות שלא מציינו כעין זה, וכתבו שהוא מפני אלו שאין להם בית ואין להם אפשרות לקיים את המצוה.

ז. אמנם גבי נר שבת אף שכתב הרמב"ם פ"ד משבת "ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת", לא

טו. אמנם לפי כל האמור לעיל י"ל דשאני נר שבת מנר חנוכה, דדוקא בנר חנוכה שתקנת ההדלקה היא על פתח ביתו בזה י"ל שכדי להיחשב בכלל בני החבורה צריך שאכן זה יהיה ביתו וכל שאינו קבוע במקום אינו נחשב ביתו ביתו, משא"כ בהדלקת נר שבת שהקביעות למשך הסעודה היא הקובעת אזי אף אם אינו סמוך על שולחנו בקביעות מ"מ כל שבסעודה זו הוא קבוע במקום הרי שהוא נטפל לבני הבית ויוצא בהדלקת בעלת הבית.

וכך נקט לדינא הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שמעיקר ההלכה יוצאים האורחים בהדלקת בעלת הבית, עיין שש"כ פמ"ג הערה קע"א ובתוספות שם בח"ג] ומעתה יש לבאר אמאי אכן המנהג שמברכין על ההדלקה ולמה לא חיישינן לברכה לבטלה. וצריך לומר שיש כאן כעין אומדנא שמתכוונים שלא לצאת בהדלקת בעלת הבית. ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל היתה שבעינין סמוך על שולחנו בקביעות.

העולה מהנ"ל:

[א]. מצות נר חנוכה מתקיימת רק למי שיש לו בית, אמנם מצות נר שבת לא בעינן לבית כלל אלא בכל מקום שנמצא וחסוך הוא מדליק.

[ב]. האוכל בבית אחד וישן בבית אחר מדליק במקום אכילה לכתחילה. [ויכול להדליק גם בביתו שישן וכגון ששם מרויח את ענייני חשש תוספת אורה].

[ג]. המתארח בשבת חנוכה אצל חברו וישן בבית אחד ואוכל בבית אחר, מדליק את נרות החנוכה בבית שישן בו ואת נרות השבת בבית שאוכל בו.

[ד]. אורח שאינו סמוך על שולחן בעל הבית בקביעות מדליק נר חנוכה בעמו או משתתף בפריטי, ואילו לגבי נר שבת י"ל שלא בעינין סמוך בקביעות. [מצינו שנחלקו בדבר גדולי זמננו], מ"מ המנהג שאורח שאינו סמוך בקביעות מדליק בברכה, וצ"ל שאמדינן שמכיון שלא לצאת בהדלקת בעלת הבית.

[בכל הנ"ל יש פרט נוסף שמצטרף בכל נידון אף הוא ענייני אחר והוא דין תוספת אורה, ואין כאן מקומו].

יא. איתא בגמ' שבת דף כ"ג דרבי זירא אמר דאחר נישואיו לא היה צריך להשתתף בפריטי כיון דמדליקין עלי בגו ביתאי, והיינו שיצא ידי חובתו בהדלקת נר חנוכה על ידי שאשתו הדליקה בביתו. וגמ' זו טעונה לכאורה ביאור מה היא אותה הדלקה שיוצא בא אף שלא ראה את הנרות והיכן מצינו כעין זה שאדם יוצא ידי חובתו באופן זה. אלא שמתבאר מהדברים שצורת המצוה בהדלקת נר חנוכה היא שבני החבורה הנמצאים בבית אחד מדליקים נר אחד והוא עבור כל הנמצאים, ואין זה שייך לגדרי שליחות כלל אלא זו צורת המצוה של נר איש וביתו שנציג אחד מבני הבית מדליק עבור כולם.

יב. והיה מקום לומר שדין זה נאמר דוקא בנר חנוכה אבל בנר שבת שעניינו הוא כבוד ועונג ושלא יכשל בעץ ואבן אזי חובתו היא איפה שהאדם נמצא ואינו נגרר אחרי בני ביתו, אמנם הראב"ה המוכח במרדכי נקט בסברא שאין הבדל בין נר שבת לנר חנוכה בדין זה, והעתיקו השו"ע לדינא. והיינו שגם בנר שבת אמרינן דכאשר מדליקין עליו בגו ביתאי יוצא את עיקר חיובו בהדלקת הנר. ולפי זה צריך לומר גם בנר שבת שגדר הדין הוא שצורת המצוה בנר שבת היא שאחד מבני החבורה מדליק עבור כולם.

אורח שאינו סמוך על שולחן בעל הבית

יג. ולפי הנ"ל יש לעיין מה דינו של אורח המגיע לבית שמדליקין בו נר שבת, האם נימא שגם הוא מדליק כמו בנר חנוכה שאכסנאי מדליק, או שמא שאני נר חנוכה שכיון שחובתה היא כאשר יש לו בית ואכסנאי אינו נטפל לבני הבית ממילא חייב הוא בהדלקה בפני עצמו, אבל נר שבת שלא תליא בבית כלל אלא גם מי שנמצא במדבר מדליק נר שבת, א"כ י"ל שכל שהוא נמצא כעת בבית שמדליקין בו הר הוא נטפל לבני הבית ובהדלקה של בעל הבית יוצא הוא ידי חובתו, ואף בגוונא שאינו סמוך על שולחנו בקביעות. ודומיא שמצינו לענין עירוב תבשילין שכל האורחים יוצאים ידי חובתם בעירוב שעושה בעל הבית, והטעם כיון שביום טוב זה כולם נחשבים לבני חבורה אחת, וה"נ כעת בסעודת שבת כולם הם בני חבורה אחת, ואין נפק"מ כל בזה שאין לאורח בית משלו, וכמו אם היו כולם כעת במדבר מסתברא שהיה אחד מדליק ומוציא את כולם ידי חובתם.

יד. ועיין בדבר המשנ"ב סי' רס"ג ס"ק ל"ג שהביא מדברי המג"א סי' תרע"ז שגם בחורים צריכים להשתתף, ואפשר דהיינו דוקא שאוכל בפני עצמו אבל אם סמוך על שולחן בעל הבית הרי הוא בכלל בני ביתו.

ולא פירש המשנ"ב מה כוונת המג"א "סמוך על שולחן בעל הבית", דבריש דבריו איירי במי שאוכל בפני עצמו וא"כ אפשר לומר שכל שהוא סמוך על שולחן בעל הבית ואינו אוכל בפ"ע הרי הוא בכלל בני ביתו, ומאידך גיסא י"ל דשמא בעינין שהוא סמוך בקביעות ולא בדרך עראי, והנה גבי נר חנוכה נקט המשנ"ב סי' תרע"ז ס"ק א' דהוא הדין משרתיו כיון שהם סמוכין על שולחנו "בקביעות" מדינא אינם צריכים להדליק.